

Dossier III

Seminari

de Memòria

Històrica:

Memòria i Reconciliació: un debat imprescindible

Presentació

Xavier Baró i Queralt
Universitat Internacional de Catalunya

Els textos agrupats en aquest dossier constitueixen la majoria de les aportacions presentades en el III Seminari de Memòria Històrica titulat “Memòria històrica i reconciliació: un debat imprescindible”, que tingué lloc, en forma de seminari semipresencial (seminari web) a la Facultat d’Humanitats de la Universitat Internacional de Catalunya el 22 de març de 2021.

El Seminari fou organitzat per l’Associació Memòria històrica, pau, drets humans i reconciliació, que alhora es constitueix com a grup de recerca de la Facultat d’Humanitats de la Universitat Internacional de Catalunya. Cal dir que el Seminari de Memòria Històrica és la continuació, amb la temàtica de recerca més perfilada, de les Jornades d’Estudis Històrics que s’impulsaren a la Facultat d’Humanitats els anys 2018 i 2019, i que la pandèmia obligà a ajornar-ne l’edició corresponent a l’any 2020.

Tot centrant-nos en la temàtica de la memòria històrica, som ben conscients que aquesta ha estat, en masses ocasions, excessivament manipulada per sectors ideològics, partidistes o governamentals, i lluny de fer una història de tothom i per a tothom, sovint ha caigut en el greu risc de fer-la parcial, fragmentada i fragmentària. Entenem la memòria històrica com una eina de recerca honesta, rigorosa i justa del passat més ferit amb l’afany no de quedar-s’hi passivament, sinó d’avançar cap al present que encara cou d’aquelles ferides. L’horitzó no és pas romandre en un present incomprès, sinó treballar avui mateix per un futur que superi els conflictes i enfrontaments que van generar els grans sofriments del passat, per arribar a la reconciliació.

L’estudi de la memòria històrica ha d’incloure, d’una manera o d’una altra, la història de la pau, dels drets humans, de la violència i de la no-violència, que seran objecte d’estudi en les àrees del grup de recerca pertinents. En el nostre cas, en aquest seminari hem estudiat una sèrie de qüestions relacionades amb la memòria històrica tot vinculant-les a l’esperada i ulterior reconciliació. És evident que la història està farcida d’horroros, però també que la condició humana és capaç de les proeses més extraordinàries. La capa-

citat per dur a terme el perdó i la reconciliació sobresurten com a eines que permeten menar les societats i els individus cap a la superació dels conflictes, del present i del passat.

Pel que fa a la primera part del Seminari, dedicada a la memòria històrica, Xavier Baró reflexionà sobre aquesta metodologia de treball i recerca com a eina útil per preservar el passat, entendre el present i construir i modificar el futur, amb la premissa que aquesta memòria no sigui utilitzada com a arma llançívola entre les parts en conflicte. En aquest sentit, Baró feu esment al passat espanyol traumàtic, i a la persistència de les dificultats per assumir un relat únic, basat en un mínim consens per entendre el que s'esdevení des de la II República fins a la Transició democràtica.¹

Per la seva banda, Tibisay Navarro Mañá (Universitat de Minnesota) presentà l'estudi titulat "Comparativa entre la memoria histórica en Alemania y en España". Per al cas alemany, Navarro distingeix diverses etapes en la construcció d'un relat sobre la memòria, tot passant del silenci (1945-1960), a la generació que assumeix la culpa pels crims del nazisme (1960-1980) fins a arribar al procés d'institucionalització de la memòria de la dècada de 1990, en contrast amb el cas espanyol, en què no s'ha forjat un discurs únic sobre memòria ni tampoc s'ha arribat a un acord mínim sobre el que s'esdevingué el 1936.

Edlira Gabili (Universitat de Tirana) presenta el treball "La represión política en la Albania socialista: la Sigurimi y la represión política y familiar". Parteix del fet que a Albània el passat comunista és massa recent, i encara no s'ha creat una llei de memòria històrica. Gabili estudia la sigurimi (policia secreta albanesa) com a eina utilitzada pel règim d'Enver Hoxha per controlar la població i l'oposició al règim. En un estudi netament empíric, aporta una sèrie de dades sobre com s'organitzà la sigurimi, una aproximació quantitativa als processats, jutjats i condemnats així com les penes que sofriren i les tortures que s'utilitzaren per tal d'obtenir les informacions que el règim cercava.

En la segona part del seminari, dedicada a l'estudi de la reconciliació, Daniel Philpott (Universitat de Notre Dame, Estats Units d'Amèrica) donà a conèixer el seu estudi "Introduction to Political Reconciliation". Partint de l'estudi de la violència exercida a Uganda, Philpott reflexiona sobre les sis pràctiques que es poden dur a terme per parlar de reconciliació política davant un conflicte armat. Per la seva banda, Juanma J. Robles (Universitat de Leeds) indaga a "La filosofía del perdón y de la reconciliación" sobre com la filosofia del perdó pot ajudar per a la reconciliació. Parteix de la idea que el

¹ Vegeu: BARÓ I QUERALT, X. "La memoria histórica, ¿una herramienta útil para asumir el pasado español?", *FGJH* (Journal of the Faculty of Foreign Languages, University of Tirana) 1 (2021), en premsa.

perdó és fonamental per sobreviure i reiventar-se i, tot i que perdonar no resulta senzill, és una pràctica imprescindible per avançar com a societat. Perdonar no vol dir oblidar, sinó que implica retornar al passat però sortir-ne sa i estalvi. Perdonar tampoc vol dir disculpar, sinó reconèixer que allò que s'ha fet no és correcte. D'altra banda, perdonar no vol dir renunciar a la justícia sobre els fets que han passat.

En darrer terme, Xavier Garí de Barbarà (UIC Barcelona) exposa a “La reconciliación en la historia y la historia de la reconciliación” com els conflictes han estat en moltes ocasions el motor de la història, tot ressaltant els conceptes d'evolució, involució i revolució. També reflexiona sobre la importància de la història de la pau que, tot i no ser tan coneguda com la història de les guerres i la violència, també és una eina imprescindible per entendre el passat. Partint d'aquesta premissa, estudia tres moments del segle XX en els quals la pau ha jugat un paper fonamental: la Segona Guerra Mundial, la lluita pels drets humans als Estats Units i el tema de la segregació racial a la República de Sudàfrica.

Sigui com sigui, correspon al lector valorar les aportacions presentades en aquest III Seminari de Memòria Històrica, que es dugué a terme de forma semipresencial i que es pot veure en aquest enllaç:

https://www.youtube.com/watch?v=_M3NdG9vT18